

اصول قانون اساسی

در رتو نظرات شورای نکجهان

عنوان

اصل یکصد و هفتاد و چهارم

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۹۹

تاریخ: ۱۳۹۶/۰۹/۲۲

شناسنامه

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل یکصد و هفتاد و چهارم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم گوهی

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۹۹

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۹/۲۳

فهرست مطالب

اصل یکصد و هفتاد و چهارم	۳
۱-نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۳
۱-۱. طرح قانونی تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی	۳
۱-۲. طرح ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی	۳
۱-۳. طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور و الحق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره (۳) ماده (۳) قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرگانی کل کشور	۱
۱-۴. لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۴
۱-۵. طرح الحق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور	۶
۱-۶. لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۷
۱-۷. طرح رسیدگی به دارایی مقامات و مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران	۷
۱-۸. طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور	۷
۱-۹. لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی و الحق موادی به آن	۱۰
۱-۱۰. طرح اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری	۱۰
۱-۱۱. لایحه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۴)	۱۱
۱-۱۲. طرح بهبود مستمر محیط کسب و کار	۱۰
۱-۱۳. طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراهای مجامع و سایر هیئت‌ها	۱۱
۱-۱۴. طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور	۱۱
۲-نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران	۱۳

۳-نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۳
۱-۳. استفسار رئیس سازمان بازرسی کل کشور نسبت به حدود و نحوه نظارت قوه قضائیه بر حُسن اجرای قوانین ۱۳
۴-نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ۱۴
۵-تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۱۴
۱-۵. تذکر به رئیس جمهور پیرامون لزوم تطبیق کامل کلیه نهادها و سازمان‌های دولتی با چارچوب مقرر در قانون اساسی، در جهت فراهم شدن امکان نظارت دستگاه‌های نظارتی از جمله سازمان بازرسی کل کشور بر آنها و مشخص شدن حدود مداخلات و مسئولیت‌های هر یک از نهادها ۱۴
۲-۵. تذکر به رئیس جمهور در خصوص عدم جواز اعطای حکم به رئیس سازمان بازرسی کل کشور برای بازرسی انتخابات مجلس شورای اسلامی ۱۸

اصل یکصد و هفتاد و چهارم

مصوب ۱۳۶۸: بر اساس حق نظارت قوه قضائيه نسبت به حُسن جريان امور و اجرای صحيح قوانين در دستگاههای اداري، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زير نظر رئيس قوه قضائيه تشکيل می گردد. حدود اختيارات و وظایيف اين سازمان را قانون تعين می كند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): بر اساس حق نظارت قوه قضائيه نسبت به حُسن جريان امور و اجرای صحيح قوانين در دستگاههای اداري، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زير نظر شوراي عالي قضائي تشکيل می گردد. حدود اختيارات و وظایيف اين سازمان را قانون معين می كند.

۱- نظرات شوراي نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شوراي اسلامي

۱-۱. نظر شماره ۸۷۷۰ مورخ ۱۳۶۲/۳/۱۲ شوراي نگهبان در خصوص طرح قانوني تأسیس وزارت اطلاعات جمهوري اسلامي مصوب ۱۳۶۲/۲/۲۷ مجلس شوراي اسلامي
۱-۱-۱-۱-۱-۱-۱ ماده (۳)^(۱) با اصل ۵۷ قانون اساسی مغایرت دارد و اگر مقصود از ماده مذبور نظارت قوه قضائيه بر حُسن اجرای قوانين طبق بند (۳) اصل ۱۵۶ قانون اساسی باشد، ترتيب اجراء نظارت مذكور طبق اصل ۱۷۴ قانون اساسی و بعض اصول ديگر مربوط به قوه قضائيه تعين شده است و باید به نحو تعين شده إعمال گردد.

۱-۲. نظر شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۶ شوراي نگهبان در خصوص طرح ايجاد دفاتر ارتقاب موردم با نمايندگان مجلس شوراي اسلامي، مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ مجلس شوراي اسلامي

۱-۲-۱- نظر به اينكه به موجب اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی قوای سهگانه مملکتی مستقل از يكديگرند و نظر به اينكه موارد نظارت و مداخله قوه مقننه در قوه مجريه که از طريق مجلس شوراي اسلامي اعمال می شود در اصول ۸۹، ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مشخص گردیده و نظر به اينكه سمت نمايندگی به موجب اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی قائم به شخص است و قابل واگذاري به ديگري نیست، و چگونگي بازرسی و نظارت بر حُسن جريان امور در دستگاههای اجرائي و قضائي نيز

۱. برای آگاهی تفصيلي نسبت به مستندات قانوني اين نظر، رجوع كنيد به همین مجموعه، ذيل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱-۱-۱.

مشخصاً و منحصراً در برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصول ۱۵۶، ۱۷۳، ۱۷۴ بیان شده است، ماده واحده به کیفیتی که تنظیم شده مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۱-۳. نظر شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور و الحقیقی ماده و یک تبصره به آن مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ و اصلاح تبصره (۳) ماده (۳) قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرگانی کل کشور مصوب ۱۳۶۳/۲/۱۱^(۲) مصوب

۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی

۱-۳-۱- بند (ج) ماده (۲)^(۳) «در خصوص مراجع قضایی»، مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۳-۲- تبصره (۲) ماده (۵)^(۴) مغایر اصول ۶۱، ۱۵۰ و ۱۷۴ قانون اساسی

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۷-۱.

۲. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح اصلاح بعضی از مواد قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ و قانون راجع به مقررات اداری و استخدامی سازمان بازرگانی کل کشور مصوب ۱۳۶۳/۲/۱۱» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۳. ماده -۲- بند (ج) ماده (۲) این قانون به شرح زیر اصلاح می‌گردد:
ج- اعلام موارد تخلف و نارسایی‌ها و سوء جریانات اداری و مالی در خصوص وزارت‌خانه‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی و بنیادها به رئیس جمهور و در خصوص مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت به وزیر ذی‌ربط و در خصوص مراجع قضایی و واحدهای تابعه دادگستری به رئیس قوه قضائیه و در مورد شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به وزیر کشور و در خصوص مؤسسات غیردولتی کمک‌بگیر از دولت به وزارت امور اقتصادی و دارایی و در موارد ارجاعی کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی نتیجه بازرگانی به آن کمیسیون اعلام خواهد شد.

مصطفی اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۵/۳/۶ مجلس به منظور رفع ابراد شورا:

ماده -۲- بند (ج) ماده (۲) این قانون به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ج- اعلام موارد تخلف و نارسایی‌ها و سوء جریانات اداری و مالی در خصوص وزارت‌خانه‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی و بنیادها به رئیس جمهور و در خصوص مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به وزیر ذی‌ربط و در مورد شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به وزیر کشور و در خصوص مؤسسات غیردولتی کمک‌بگیر از دولت به وزارت امور اقتصادی و دارایی و در موارد ارجاعی کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مراجع قضایی و واحدهای تابعه دادگستری به رئیس قوه قضائیه و در موارد ارجاعی کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی نتیجه بازرگانی به آن کمیسیون اعلام خواهد شد.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل شصت و یکم، شماره ۱-۲۱-۱.

شناخته شد.

۱-۳-۲- ماده (۶) و تبصره آن^(۱) مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱. ماده -۶- ماده (۶) این قانون به شرح ذیل اصلاح و یک تبصره به آن الحق می‌گردد:

ماده -۶- گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و اداری خارج از نوبت رسیدگی شده و آرای صادره مراجع مذکور از سوی سازمان بازرگانی کل کشور ظرف مدت (۲۰) روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود.

تبصره- هرگاه بازرگانی که دارای پایه قضایی است ضمن بازرگانی به پرونده قضایی برخورد نماید و حکم صادره قطعی را خلاف بین شرع یا قانون تشخیص دهد گزارش مستدل آن را از طریق رئیس سازمان برای اطلاع دادستان کل کشور تهیه و ارسال می‌دارد. دادستان کل در صورتی که آن را از مصادیق بند (۲) ماده (۱۸) قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۵ تشخیص دهد اقدام قانونی را معمول می‌دارد.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۷۵/۳/۶ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده (۶) به شرح زیر اصلاح گردید:

۱. ماده (۶) این قانون به شرح ذیل اصلاح و یک تبصره به آن الحق می‌گردد:

ماده -۶- گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری خارج از نوبت رسیدگی شده و آرای صادره مراجع مذکور با پیشنهاد سازمان بازرگانی کل کشور و موافقت دادستان کل کشور ظرف مدت (۲۰) روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود.

تبصره- هرگاه بازرگانی که دارای پایه قضایی است ضمن بازرگانی به حکمی برخورد نماید که آن را خلاف بین شرع یا قانون تشخیص دهد گزارش مستدل آن را از طریق رئیس سازمان برای اطلاع دادستان کل کشور تهیه و ارسال می‌دارد. دادستان کل در صورتی که آن را از مصادیق بند (۲) ماده (۱۸) قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۵ تشخیص دهد اقدام قانونی را معمول می‌دارد.

نظر شماره ۰۵۰۰/۲۱ مورخ ۱۳۷۵/۳/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور و الحق یک ماده و یک تبصره به آن مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ و اصلاح تبصره (۳)

ماده (۳) قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرگانی کل کشور مصوب ۱۳۶۳/۲/۱۱، مصوب ۱۳۷۵/۳/۶ مجلس شورای اسلامی:

عبارت «آراء صادره مراجع مذکور» در سطر دوم ماده (۶)، باید به عبارت «آراء صادره مراجع قضایی» تصریح شود.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۵/۵/۷ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

۱. ماده (۶) این قانون به شرح ذیل اصلاح و یک تبصره به آن الحق می‌گردد:

ماده -۶- گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری خارج از نوبت رسیدگی شده و آرای صادره مراجع قضایی با درخواست سازمان بازرگانی کل کشور و موافقت دادستان کل کشور و آرای صادره هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری با درخواست سازمان مذکور در مراجع ذیصلاح

۱-۴. نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۸۵۸ مورخ ۱۳۷۸/۹/۳۰ و نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۸۷۴ مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۲ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۴-۱- نظر به اینکه ماده (۳) قانون^(۱) شامل دستگاه‌های نظارتی غیراجرایی نیز می‌شود، مغایر اصول ۵۷ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد. همچنین چون عبارت مذکور در ماده شامل اعضایی که خارج از قوه مجریه هستند نیز می‌گردد (مانند رئیس سازمان بازرگانی و رئیس دیوان عدالت اداری)، از جهت تشکیل شورا، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی تشخیص داده شد. به علاوه اطلاق تهیه لایحه مذکور در ماده (۳) که شامل تهیه لایحه قضایی نیز می‌گردد، مغایر اصل ۱۵۸ قانون اساسی شناخته شد. در خصوص عبارت «نظرارت ملی» چنانچه در برگیرنده نظارت قوه مقننه و قضائیه نیز باشد، این قسمت هم مغایر قانون اساسی شناخته شد.

۱-۵. نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح الحاق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱/۱/۲۱،^(۲) مجلس شورای اسلامی

۱-۵-۱- معتبر بودن گزارشات مذکور در تبصره (۲) ماده (۸)^(۳) برای مراجع قضایی و دستگاه‌های نظارتی مقرر در قانون اساسی، خلاف اصول ۱۵۶، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

→ ظرف مدت (۲۰) روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود. تبصره - هرگاه بازرگانی که دارای پایه قضایی است ضمن بازرگانی در حدود مقررات قانونی به حکمی برخورد نماید که آن را خلاف بین شرع یا قانون تشخیص دهد گزارش مستدل آن را از طریق رئیس سازمان برای اطلاع دادستان کل کشور تهیه و ارسال می‌دارد. دادستان کل در صورتی که آن را از مصادیق بند (۲) ماده (۱۸) قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۵ تشخیص دهد اقدام قانونی را معمول می‌دارد.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و چهارم، شماره ۱-۲-۱.

۲. گفتنی است این طرح، ابتدا با عنوان «طرح الحاق یک ماده و تبصره به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، شماره ۱-۳۶-۱.

۱-۶. نظر شماره ۸۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۱۳۸۳/۳/۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی

۱-۶-۱- ماده (۱۶۱)^(۱) از این نظر که موجب خلط وظایف قوای سه‌گانه و نقض وظایفی است که طبق قانون اساسی بر عهده نهادهای غیروابسته به قوه مجریه گذاشته شده است، مغایر اصول ۵۴، ۵۵ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۷. نظر شماره ۸۶/۳۰/۲۱۹۷۰ مورخ ۱۳۸۶/۴/۲۵ شورای نگهبان در خصوص طرح رسیدگی به دارایی مقامات و مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۶/۴/۵ مجلس شورای اسلامی

۱-۷-۱- نظر به اینکه ماده (۵)،^(۲) وظایف و اختیاراتی علاوه بر موارد مذکور در اصل ۱۷۴ قانون اساسی برای سازمان بازرگانی کل کشور مقرر داشته است، خلاف این اصل شناخته شد. همچنین اطلاق نهادها که اعم از نهادهای اداری است، مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی است.

۱-۸. نظر شماره ۸۶/۳۰/۲۵۱۰۶ مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۷۵، مصوب ۱۳۸۶/۸/۲۲ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی

۱-۸-۱- پاراگراف دوم بند (د) ماده (۲)،^(۳) به دلیل تفویض اختیار به رئیس سازمان جهت شرکت و دفاع از گزارش در جلسات رسیدگی و تقدیم لایحه، مغایر اصول ۱۵۶ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل پنجاه و چهارم، شماره ۱-۳-۱.

۲. ماده ۵- شاغلین در دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی، عمومی غیردولتی و نهادها به جز موارد ذکر شده در مواد قبلی، در صورت درخواست رئیس سازمان بازرگانی کل کشور موظفند نسبت به اعلام فهرست دارایی خود، همسر و فرزندان تحت تکفل خود اقدام نمایند.

اصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۹/۱۲/۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:
ماده (۵) حذف می‌گردد.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، شماره ۱-۵۲-۱.

- ۱-۲-۸-۱- بند (ه) ماده (۲)،^(۱) مغایر اصول ۶۰ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.
- ۱-۳-۸-۱- تبصره (۲) ماده (۴)،^(۲) به دلیل تفویض اختیارات قضایی به بازرس بازرسی کل کشور، مغایر اصول ۶۱، ۱۵۹ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.
- ۱-۴-۸-۱- ذیل ماده (۵)،^(۳) در خصوص اینکه «آراء صادره مطابق قانون با

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل شصتم، شماره ۱-۵۲-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل شصت و یکم، شماره ۱-۲۶-۱.

۳. ماده ۵- ماده (۶) قانون بازرسی کل کشور به شرح زیر اصلاح و تبصره آن ابقاء می‌گردد:
ماده ۶- گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی، هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انتظامی، خارج از نوبت و حداکثر طرف مدت سه ماه رسیدگی خواهد شد. چنانچه رسیدگی به پرونده‌ها بیش از مدت معین نیاز به وقت داشته باشد، مراجع مذکور باید جهات و دلایل آن را در پرونده درج و تصریح نمایند.

آرای صادره مطابق قانون با درخواست شخص رئیس سازمان نیز در مراجع ذی‌صلاح، قابل تجدیدنظر است.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۷ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به منظور رفع ایراد شورا:
پاراگراف آخر ماده (۶) اصلاحی موضوع ماده (۵) به شرح زیر اصلاح شد:

«آراء صادره کیفری با درخواست رئیس سازمان و موافقت دادستان ذی‌ربط نیز مطابق قانون آینین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در مراجع ذی‌صلاح قابل تجدیدنظر است.»

نظر شماره ۸۷/۳۰/۲۵۸۲۵ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۷۵، مصوب ۱۳۸۷/۱/۲۷ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی:

در پاراگراف آخر ماده (۶) اصلاحی موضوع ماده (۵)، اطلاق آن نسبت به «آراء صادره کیفری با درخواست رئیس سازمان و موافقت دادستان ذی‌ربط نیز مطابق قانون آینین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب»، مغایر اصول ۱۵۶ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به منظور رفع ایراد شورا:
پاراگراف آخر ماده (۶) اصلاحی موضوع ماده (۵) به شرح زیر اصلاح شد:

«آراء صادره کیفری مربوط به گزارش‌های مذکور با اعلام سازمان و در صورت موافقت دادستان ذی‌ربط مطابق قانون آینین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در مراجع ذی‌صلاح، قابل تجدیدنظر است.»

نظر شماره ۸۷/۳۰/۲۷۰۷ مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۱ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۷۵، مصوب ۱۳۸۷/۳/۵ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی:

پاراگراف آخر ماده (۶) اصلاحی موضوع ماده (۵)، علی‌رغم اصلاح به عمل آمده، اشکال قبلی رفع نشده است.

در خواست شخص رئیس سازمان نیز در مراجع ذیصلاح، قابل تجدیدنظر است»، مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۵-۸-۱- اطلاق تبصره (۲) ماده (۶)^(۱) نسبت به موارد خارج از شمول اصل ۱۷۴ قانون اساسی، مغایر با اصل مذکور شناخته شد.

۱-۶-۸-۱- اطلاق ماده (۸) (تبصره اصلاحی ماده (۱۰))^(۲) مغایر با اصول ۱۵۶، ۱۵۹ و ۱۷۴ قانون اساسی می‌باشد.

۱-۷-۸-۱- ماده (۹) (بند (الف) ماده (۱۱) اصلاحی)^(۳) مغایر با اصل ۱۷۴ قانون

→
تصویب اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۷ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به منظور رفع ایراد شورا: پاراگراف آخر ماده (۶) اصلاحی موضوع ماده (۵) حذف شد.

۱. ماده -۶- تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۸) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره -۱- تخلف از تکلیف مندرج در این ماده موجب جبس از سه ماه و یک روز تا شش ماه یا انصال موقت از خدمات دولتی و عمومی از سه ماه تا یک سال خواهد بود.

تبصره -۲- مطالبه و ملاحظه استناد سری و فوق سری و بازرگانی از محل هایی که سری یا فوق سری اعلام می‌شوند، منوط به اجازه کتبی و صریح رئیس قوه قضائیه می‌باشد.

تصویب اصلاحی مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۷ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به منظور رفع ایراد شورا:
تبصره (۲) الحقی ذیل ماده (۶) به شرح زیر اصلاح شد:

تبصره -۲- مطالبه و ملاحظه استناد سری و فوق سری و بازرگانی از محل های سری یا فوق سری دستگاههای مشمول بازرگانی مندرج در ماده (۲) این قانون، منوط به اجازه کتبی و صریح رئیس قوه قضائیه می‌باشد.

(گفتنی است هر چند با اصلاح این تصویب از سوی مجلس، ایراد مربوط به مغایرت این ماده با اصل ۱۷۴ بر طرف شده است، لیکن تبصره (۲) اصلاحی مزبور از جهت دیگر (مغایرت با اصل ۱۱۰ قانون اساسی) با ایراد شورای نگهبان موافق شده است. برای آگاهی از ادامه‌ی مراحل بررسی این تصویب، به ذیل اصل ۱۱۰ شماره ۱-۳۸-۱ در همین مجموعه، مراجعه کنید).

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، شماره ۱-۵۲-۳:

۳. ماده -۹- متن زیر جاگرین ماده (۱۱) قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور می‌گردد:
ماده -۱۱- سازمان می‌تواند در موارد زیر نیز اقدام نماید:

الف- کمک به ایجاد تشکل‌های ناظارتی غیردولتی و اعظام نمایندگی به اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنعتی و مردمی با حدود وظایف و اختیارات معین و با اطلاع دستگاه مربوطه، به منظور بهره‌برداری از مشارکت‌های عمومی و گسترش و تعمیق نظارت.

ب-

اساسی شناخته شد.

۹-۱. نظر شماره ۸۷/۳۰/۲۷۱۶۲ مورخ ۱۳۸۷/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح قانون تأسیس مدارس غیرانتفاعی مصوب ۱۳۶۷/۳/۵ و الحاق موادی به آن، مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۱ کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی آن، مصوب ۱۷۰ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.^(۱)

۱۰-۱. نظر شماره ۸۸/۳۰/۳۲۴۴۲ مورخ ۱۳۸۸/۲/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح ماده (۱۰۱) قانون شهرداری مصوب ۱۳۸۸/۱/۲۶ مجلس شورای اسلامی آن-۱-۱۰-۱- اطلاق ایجاد حق نظارت برای دستگاه‌های مذکور در تبصره (۵) ماده واحده (ماده (۱۰۱)،^(۲) مغایر اصول ۵۷ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱۱-۱. نظر شماره ۸۹/۳۰/۴۰۹۶۸ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۴)،^(۳) مصوب ۱۳۸۹/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی آن-۱-۱۱-۱- در ماده (۱۹۶)،^(۴) تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی کشور، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۰، ۶۱، ۶۳ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱۲-۱. نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۵۱۹۵ مورخ ۹۰/۱۰/۲۱ شورای نگهبان در خصوص

اصوله اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۷/۱/۲۷ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به منظور رفع ابراد شورا:

بند (الف) ماده (۱۱) اصلاحی موضوع ماده (۹) به شرح زیر اصلاح شد:

الف- بهره‌گیری از توان تشكیل‌های غیردولتی و مردم‌نهاد و اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی به منظور انجام وظایف محوله.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل یکصد و هفتادم، شماره ۱-۳-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و هفتم، شماره ۱-۸۲-۱.

۳. گفتنی است این لایحه ابتدا با عنوان «لایحه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۹-۱۳۹۳)» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و چهارم، شماره ۱-۴-۱.

طرح بهبود مستمر محیط کسب و کار^(۱) مصوب ۱۳۹۰/۹/۳۰ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۱- بندهای (ب) و (ج) ماده (۱۱)،^(۲) واگذاری نظارت بر عهده شورای گفت و گو، مغایر اصول ۶۰ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۲-۱. نظر شماره ۹۲/۸/۵ مورخ ۱۳۹۲/۵/۲۰ شورای نگهبان در خصوص

طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراهای، مجتمع و سایر هیئت‌ها^(۳) مصوب ۱۳۹۲/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۲- در ماده (۷)،^(۴) تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی، همان‌طور که قبل از جمله در خصوص ماده (۱۹۶) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه اعلام گردیده، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۷۶، ۶۰، ۸۷ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۳-۱. نظر شماره ۹۳/۱۰۲/۸۴۸ مورخ ۱۳۹۳/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص

طرح اصلاح مفادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور^(۵) مصوب ۱۳۹۳/۲/۱۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۳- در بند (ب) ماده (۲) اصلاحی موضوع بند (۳) ماده (۲)،^(۶) انجام بازرگانی‌های فوق العاده به درخواست نماینده مجلس، مغایر اصل ۵۷ قانون اساسی و اصول مربوط به وظایف و اختیارات نماینده شناخته شد. همچنین در خصوص رئیس

۱. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح ایجاد فضای مساعد کارآفرینی و رفع موانع کسب و کار» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل شصتم، شماره ۱-۶۹-۱.

۳. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح اصلاح قوانین نحوه معرفی، انتخاب و فعالیت ناظرین و ساماندهی امور نظارتی مجلس شورای اسلامی» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و چهارم، شماره ۱-۵-۱.

۵. گفتنی است این طرح، ابتدا با عنوان «طرح دائمی شدن قانون اصلاح مفادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور مصوب ۱۳۸۷» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۶. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و هفتم، شماره ۱-۱۰۰-۱.

جمهور و کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی حتی در مواردی که درخواست مربوط به حیطه اختیارات آنها باشد، در صورتی که به معنای الزام سازمان بازرگانی به انجام بازرگانی باشد اشکال دارد و این درخواست با این وصف باید از طریق رئیس قوه قضائیه و حسب دستور ایشان صورت پذیرد.

۱-۱۴-۲- در بند (ج) ماده (۲) اصلاحی موضوع بند (۴) ماده (۲)،^(۱) الزام ارسال گزارش به کمیسیون اصل نودم (۹۰) قانون اساسی، مغایر اصول ۵۷ و ۱۷۴ اساسی شناخته شد.

۱-۱۴-۳- در بند (ب) ماده (۱۱) اصلاحی موضوع ماده (۹)،^(۲) واگذاری ایجاد هماهنگی های لازم، مستمر و منظم به سازمان بازرگانی کل کشور، همان طور که قبلاً در موارد مشابه از جمله در خصوص ماده (۷) طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراهای مجمع و سایر هیئت ها و ماده (۱۹۶) قانون برنامه پنجم ساله پنجم توسعه اعلام گردیده، مغایر اصول ۵۵، ۵۷، ۱۷۳ و ۱۷۴ اصل ۱۵۶ و اصول ۹۰، ۷۶، ۸۷ و بند (۳) اصل ۱۶۱ و اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۴-۴- در بند (ج) ماده (۱۱) اصلاحی و تبصره آن موضوع ماده (۹)،^(۳) معرفی

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۰۰-۲.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و چهارم، شماره ۱-۶-۱.

۳. ماده ۹- ماده (۱۱) قانون به شرح زیر اصلاح می شود:

ماده ۱۱- سازمان می تواند در موارد زیر اقدام کند:

الف- ...

ج- معرفی نماینده به مجمع، شوراهای و کمیسیون های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه های مشمول بازرگانی، به عنوان ناظر بدون حق رأی برای انجام وظیفه نظارتی.

تبصره- مسئولان ذی ربط موظفند زمان تشکیل جلسات مجمع و شوراهای مورد نظر را به اطلاع سازمان برسانند.

د- ...

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۹۳/۴/۲۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

بند (ج) ماده (۱۱) اصلاحی موضوع ماده (۹) به شرح زیر اصلاح شد:

ج- با بهره گیری از فناوری های روز و هرگونه ابزار مناسب دیگر بر عملکرد شوراهای و کمیسیون های

نماینده به مجتمع، شوراهای کمیسیون‌ها و کمیته‌های مالی، معاملاتی و اعتباری به عنوان ناظر، مغایر اصل ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۳-۱. نظریه تفسیری شماره ۴۲۰۹/۱۱/۵ مورخ ۱۳۶۰ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس سازمان بازرگانی کل کشور نسبت به حدود و نحوه نظارت قوه قضائیه بر حسن اجرای قوانین

شماره: ۳/۴۰۶/۹

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۰/۲۹

شورای محترم نگهبان

خواهشمند است نظر آن شورای محترم را در مورد حدود و نحوه نظارت قوه قضائیه بر حسن اجرای قوانین با توجه به بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصل ۱۷۴ قانون اساسی و مواد (۹) و (۱۰) قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور اعلام فرمایید.

با احترام

سید مصطفی محقق داماد

رئیس سازمان بازرگانی کل کشور

شماره: ۴۲۰۹

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۵

ریاست محترم سازمان بازرگانی کل کشور

عطاف به نامه شماره ۳/۴۰۶/۹ مورخ ۶۰/۱۰/۲۹، موضوع سؤال در شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت و به شرح ذیل اعلام نظر شد:
«بر حسب بند (۳) اصل ۱۵۶ قانون اساسی، قوه قضائیه نظارت بر حسن اجراء

قوانین دارد. بنا بر این اصل می‌تواند در موارد تخلف از اجراء قوانین به مقامات مسئول اخطار کند و مقامات مسئول موظفند به اخطارات قوه قضائیه که به موجب اصل ۱۷۴ قانون اساسی انجام می‌شود توجه نمایند و در صورت عدم توجه، از قانون اساسی تخلف نموده‌اند و ترتیب و حدود این وظایف در قانون عادی نیز بیان شده است.»

دیر شورای نگهبان

لطف الله صافى

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۵- تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان

۱-۵. تذکر شماره ... مورخ ... /۹/۱۳۶۰^(۱) شورای نگهبان به رئیس جمهور پیرامون لزوم تطبیق کامل کلیه نهادها و سازمان‌های دولتی با چارچوب مقرر در قانون اساسی، در جهت فراهم شدن امکان نظارت دستگاه‌های نظارتی از جمله سازمان بازرسی کل کشور بر آنها و مشخص شدن حدود مداخلات و مسئولیت‌های هر یک از نهادها آذرماه ۱۳۶۰

حضرت حجت‌الاسلام آقای حاج سید علی خامنه‌ای رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران دامت افاضاته

با عرض سلام و مسئلت مزید توفیقات جناب‌عالی، نظر به مسئولیت خطیری که طبق اصل ۱۱۳ قانون اساسی، رئیس جمهوری اسلامی در اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه به عهده دارد و نظر به اهمیت و تاثیری که اجراء قانون اساسی و استقرار جمهوری اسلامی و جلب اعتماد عموم و آسیب‌ناپذیری نظام از خطرات احتمالی فعلی و مخصوصاً آینده دارد و با توجه به اینکه بیش از دو سال از تصویب قانون اساسی گذشته و هنوز جریان امور کشور خصوصاً تشکیلات قوه مجریه با قانون اساسی تطبیق کامل نیافته است، اینجانب (اعضای شورای نگهبان) با جلب توجه جناب‌عالی به نکات ذیل انتظار داریم در اجرای اصول قانون اساسی

۱. نظر مزبور، بدون شماره و بدون ذکر روز ارسال نظر، در مستندات مربوط ضبط شده است.

بالخصوص اصولی که با قوه مجریه ارتباط دارد، که جناب عالی در رأس آن قرار دارید، اقدامات لازم را بفرمایید.

به نظر شورای نگهبان، قانون اساسی نقشه کلی و کل نقشه امور کشور است که کلیه نهادها و ارگانها و بنیادها و سازمانها و شوراهای ادارات و هر جریانی که معمولاً در اختیار حکومت‌ها و نظامات قرار دارد باید با قانون اساسی منطبق باشد و در همان محدوده‌ای که قانون اساسی تعیین کرده است شکل بگیرند و چنانچه در خارج از آن باشند، هرچند با دولت هماهنگی کنند، قانونی نخواهند بود. بنابراین در ارتباط با قوه مجریه و امور اجرایی، غیر از وزارت‌خانه‌ها و نهادهای مذکور در قانون اساسی، سازمانها و نهادهایی که قبل از انقلاب وجود داشته یا بعد از انقلاب به وجود آمده باشند، در صورتی که از بودجه دولت استفاده می‌نمایند یا اموال عمومی را که از ید غاصبان استنقاذ^(۱) شده در اختیار دارند، باید یا حذف شوند و یا در صورت لزوم ادامه کار آنها یا به وزارت‌خانه‌ای که مناسب باشند ضمیمه شوند و یا اگر ضرورت دارد وزارت‌خانه‌ای برای آنها تأسیس گردد که به هر صورت، داخل در دولت و قوه مجریه و تشکل وزارت‌خانه مستقل یا اداره وزارت‌خانه تحت ریاست رئیس جمهوری اسلامی باشند. درحال حاضر بسیاری از نارسایی‌ها و بلکه نگرانی‌ها و نارضایتی‌ها از عدم تمرکز نهادهای بعد از انقلاب در قانون اساسی و استقلال آنها از دولت و تشکیل ستادها و هیئت‌های اجرایی به صورت غیرقانونی است. البته این به آن معنی نیست که نهادهای انقلابی بد عمل کرده‌اند یا وجودشان در آینده و جزء تشکیلات کل قوه مجریه لازم نیست و یا اینکه افرادی که در رأس آنها قرار گرفته‌اند شایستگی لازم را ندارند، بلکه مقصود این است که هر کدام از این نهادها و سازمانها که از برکت انقلاب اسلامی تأسیس شده‌اند با توجه به نقشی که در پیشبرد انقلاب داشته‌اند اصالت قانونی یافته و هم ادامه کار آنها تضمین شود و هم مستقیماً تحت نظر وزیر مربوط و دولت قرار بگیرند و در نهایت مثل سایر وزارت‌خانه‌ها و ادارات تابعه آنها مسئول مجلس شورای اسلامی باشند و احیاناً هم خودسرانه یا بدون ضابطه قانونی اقدام نشود و برای خودشان و مردم سردرگمی ایجاد نکنند و قانون اساسی معیار بازسازی کشور

۱. استنقاذ: از دست کسی گرفتن، خلع ید نمودن.

شود و همه نسبت به آن احساس مسئولیت و تعهد نمایند و بالاخره نظام جمهوری اسلامی مستحکم شده و در معرض تزلزل قرار نگیرد. بدیهی است نظری که آقای نخست وزیر اعلام کرده‌اند که جهت هماهنگ‌شدن نهادها با دولت معاونی معین نمایند، مفهومش وجود نهادهای اجرایی در خارج از دولت و قوه مجریه است و با قانون اساسی مغایرت دارد، مگر اینکه مقصود این باشد که معاون مذکور مطالعات لازم را برای حذف یا اثبات نهادها به صورت ادغام در وزارت‌خانه‌ها یا تأسیس وزارت‌خانه جدید و مستقل انجام دهد. سازمان‌هایی که تحت نظر نخست وزیر یا وزیر مشاور است نیز باید حذف شود و یا مستقلًا وزارت‌خانه‌ای پیدا کند و یا به صورت یکی از ادارات تابعه وزارت‌خانه‌ها درآید.

به نظر می‌رسد این نکات به وضوح از قانون اساسی استفاده می‌شود:

اولاً از اصل ۶۰ استفاده می‌شود، اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و نخست وزیر و وزرا است. چنانچه یک سازمان یا نهاد مستقل باشد و از غیر این طریق وارد عملیات اجرایی شود با این اصل مغایرت دارد و چنانچه یک سازمان یا نهاد را نمی‌توان جزء سازمان ریاست جمهوری قرار داد، جزء سازمان نخست وزیر نیز قرار داده نمی‌شود و با مفهوم این در سازمان مغایرت دارد و مثل این است که سازمان خط آهن یا آبرسانی را ضمیمه وزارت دادگستری سازند. مفهوم اصل ۶۰ این است که در اعمال قوه مجریه، رئیس جمهور و نخست وزیر و وزرا به ترتیب دخالت دارند؛ رئیس جمهور با پیشنهاد نخست وزیر و تصویب وزرا و دستور اجرای قانون و سایر وظایف مقرر در قانون اساسی دخالت خود را اعمال می‌نمایند و نخست وزیر با پیشنهاد وزرا به رئیس جمهور و مجلس و انجام سایر وظایف مقرر در اعمال قوه مجریه دخالت می‌کند.

ثانیاً از اصل ۱۳۴ استفاده می‌شود که نخست وزیر با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌نماید، بنابراین ضمیمه شدن یک نهاد یا سازمان به نخست وزیری و قرار گرفتن آن در تحت نظر مستقیم نخست وزیر بدون همکاری وزیران و بدون بودن آنها در جریان اجراء قانون، با اصل ۱۳۴ مغایرت دارد.

ثالثاً در اصل ۸۸ پیش‌بینی شده که هر نماینده‌ای می‌تواند در هر مورد از وزیر مسئول آن سؤال نماید و مسئله سؤال از نخست وزیر مطرح نیست و این پیش‌بینی

برای این است که نماینده بتواند درباره تمام امور اجرایی از وزیر مسئول آن سؤال نماید، و اگر بنا باشد سازمان‌ها و نهادها مستقل باشند یا تحت نظر نخست‌وزیر یا در نخست‌وزیری ادغام و بخش مهم امور اجرایی بدون گذشتن از کanal وزرا به اجرا بررسد، سؤال از این گونه امور برای نمایندگان امکان قانونی نخواهد داشت.

رابعاً از اصل ۱۳۳ استفاده می‌شود که مسئولین سازمان‌های مختلف و مستقل اجرایی و دولتی، وزرا می‌باشند و باید به تصویب رئیس جمهور معین و از مجلس رأی اعتماد بگیرند؛ در حالی که اگر سازمانی تحت نظر نخست‌وزیری قرار گرفت و مثلاً گفته شد سازمان اوقاف یا شورای عالی قضایی یا مخابرات تحت نظر نخست‌وزیری است، نخست‌وزیر بدون تصویب رئیس جمهور و رأی اعتماد مجلس برای آن رئیس معین خواهد نمود و بالاخره اگر این وضعیت را قانونی فرض کنیم باید ادغام بسیاری از وزارت‌خانه‌ها را در نخست‌وزیری قانونی بدانیم، در حالی که از اصول متعدد مبحث نخست‌وزیر و وزرا مثل اصل ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۷ کاملاً معلوم می‌شود که نخست‌وزیر باید کارهای اجرایی را از طریق وزرا که حتی عزل و نصب یک نفر از آنها باید با تصویب رئیس جمهور باشد و برای وزیر جدید از مجلس رأی اعتماد بگیرد، انجام دهد. بدیهی است که اگر سازمانی حتی از نخست‌وزیری مستقل باشد به طریق اولی وضعش مغایر با این اصول می‌باشد.

خامساً اصل ۱۴۱ نیز در تطبیق سازمان‌ها با قانون اساسی باید کاملاً ملاحظه و رعایت شود که اگر سازمانی بدون اینکه ضمیمه وزارت‌خانه‌ای شود تحت نظر وزیران وزارت‌خانه قرار بگیرد که شخص واحد وزیر ..... و رئیس ..... باشد، با این اصل ۱۴۱ مغایر می‌باشد و بنابراین حتی قراردادن سازمانی تحت نظر وزیر مشاور، مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا اگر وزیر مشاوری، شغل است با ریاست یک سازمان یا بیشتر، اشکال دو شغلی پیش می‌آید و اگر شغل نیست، چرا وزرای مشاور از بیت‌المال حقوق دریافت می‌نمایند.

در خاتمه با تذکر به این نکات و اعتماد به بیش و آگاهی جناب عالی، انتظار این است که ترتیبی داده شود که کلیه سازمان‌ها و نهادها و شوراهای انجمن‌ها با قانون اساسی تطبیق یابند تا همه سازمان‌ها در حد واحد تحت نظر وزرای مشمول قرار گرفته و امکان نظارت مجلس بر همه امور فراهم شود و هم برای دیوان عدالت اداری

و سازمان بازرسی کل کشور نیز طبق اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ امکان رسیدگی به تظلمات در همه موارد و نظارت بر حُسن جریان امور و اجراء صحیح قوانین فراهم باشد و حدود مداخلات و مسئولیت‌ها مشخص شود و ضمناً از این تاریخ به بعد هم از تأسیس سازمان‌ها و هیئت‌ها و شوراهای خارج از محدوده قانون اساسی و بدون مجوز قانونی جلوگیری به عمل آید. یقیناً با توجه به این نکات، بسیاری از مشکلات مهم و نارضایتی‌ها مرتفع شده و کشور در مسیر ثبات و قانونی شدن جریان‌ها گام‌های بیشتر و بلندتر برخواهد داشت.

والله ولی التوفيق

والسلام عليكم و رحمـة الله و برـكـاتـه

شماره: ۱۰۰۹/م

تاریخ: ۱۳۶۰/۹/۲۳

آیت‌الله آقای شیخ لطف‌الله صافی

نامه جناب عالی و حضرات حجج و آیات آقایان ریانی شیرازی، خزعلی، رضوانی و جناب آقای آراد درباره سرنوشت نهادها و سازمان‌های مستقل یا وابسته به نخست وزیری و وزارت مشاورت، و اظهار نظر در نحوه عمل منطبق با قانون اساسی نسبت به این دستگاه‌ها ملاحظه شد.

با سپاس از راهنمایی و تذکر آن ذوات محترم، نامه مزبور عیناً جهت بررسی و اظهار نظر به مشاوران و مسئولان ارائه شد. نتیجه تلوّه اطلاع حضرات خواهد رسید.

سید علی خامنه‌ای

رئیس جمهوری اسلامی ایران

۲-۵. تذکر شماره ۱۴۰۷/۲۱/۷۵ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۶ شورای نگهبان به رئیس جمهور در خصوص عدم جواز اعطای حکم به رئیس سازمان بازرسی کل کشور برای بازرسی انتخابات مجلس شورای اسلامی

شماره: ۱۴۰۷/۲۱/۷۵

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۱۶

حضرت مستطاب حجت‌الاسلام والملیمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران دامت تأییداته

با سلام و تحييات

حکم حضرت عالی درباره بازرسی رئیس محترم سازمان بازرسی کل کشور در انتخابات میان دوره‌ای پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی که طی نامه شماره ۱۳۷۵/۱۱/۳ مورخ ۱۱۲۹۸۱/۱۱ دفتر رئیس جمهور^(۱) جهت اطلاع شورا ارسال گردیده بود، در جلسه سهشنبه ۱۳۷۵/۱۱/۱۶ شورای نگهبان مطرح شد. از نظر این شورا حکم مذکور با قانون اساسی و قوانین عادی سازگاری ندارد؛ زیرا قانون اساسی برای تضمین سلامت انتخابات، نظارت شورای نگهبان را پیش‌بینی کرده، بر حسب نظر تفسیری شورا این نظارت هم استصوابی است، قانون عادی هم برای رسیدگی به کار مجریان، بازرسی وزارت کشور را پیش‌بینی کرده، با این وضع، محلی برای بازرس دیگری در قانون وجود ندارد. وزارت کشور هم تحت نظر ریاست جمهوری است که

۱.

شماره: ۱۱۲۹۸۱/۱۱

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۳

حضرت آیت‌الله جنتی
دبیر محترم شورای نگهبان
با سلام

به پیوست تصویر حکم شماره ۱۱۲۹۸۱/۱۱ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱ مقام محترم ریاست جمهوری به عنوان رئیس محترم سازمان بازرسی کل کشور در خصوص بازرسی انتخابات میان دوره‌ای پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی، جهت اطلاع جناب عالی و اعضاء محترم شورای نگهبان ارسال می‌گردد.

محسن هاشمی

رئیس دفتر رئیس جمهور

* متن نامه پیوست، به شرح زیر است:

شماره: ۱۱۲۵۷۶

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۱

حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای رئیسی
رئیس محترم سازمان بازرسی کل کشور
با توجه به اهمیت برگزاری هر چه سالم‌تر انتخابات میان دوره‌ای پنجمین دوره مجلس شورای اسلامی و ضرورت اطلاع رسانی سریع و مستمر به اینجانب، به موجب این حکم به امر بازرسی انتخابات اقدام نمایید. دستگاه‌های اجرایی، وزارت‌خانه‌ها به ویژه سازمان‌ها و نهادهایی که به طور مستقیم مستول برگزاری انتخابات می‌باشند، همکاری و مساعدت لازم را مبذول خواهند داشت.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهوری اسلامی ایران

وظایف قانونی خود را در حوزه کار آن وزارت از طریق وزیر کشور اعمال می‌نماید.
لذا انتظار هست در حکم مذکور تجدیدنظر فرماید.

دییر شورای نگهبان

احمد جستی

* رئیس جمهور، در پاسخ به نامه فوق الذکر، نامه‌ای به شرح زیر به شورای نگهبان
ارسال کرد:

شماره: ۱۱۴۲۶۱

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۱/۲۳

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

بازگشت به نامه شماره ۷۵/۲۱/۱۴۰۷ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۱۶، توجه اعضاء محترم آن
شورا را به موارد ذیل جلب می‌نمایم:

۱- رئیس جمهور به استناد اصل ۱۱۳ قانون اساسی، بعد از مقام معظم رهبری
بالاترین مقام کشور و مجری قانون اساسی و به موجب اصول ۱۲۱ و ۱۲۲، پاسدار

قانون اساسی و مسئول انجام وظایف قانونی خود در برابر ملت، رهبر و مجلس
می‌باشد و به موجب نظریه تفسیری شماره ۸۲۵۵/ش مورخ ۱۳۵۹/۹/۱۲ شورای
نگهبان از اصل ۱۱۳، و ماده (۱۵) قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات و
مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۵، رئیس جمهور به منظور

اجرای صحیح و دقیق قانون اساسی حق اخطار و تذکر به قوای سه‌گانه کشور را دارد.

۲- براساس ماده (۱۲) قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات رئیس جمهور، به
منظور پاسداری از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در اجرای اصل ۱۱۳ قانون
اساسی، رئیس جمهور از طریق نظارت، کسب اطلاع، بازرگانی، پیگیری، بررسی و
اقدامات لازم مسئول اجرای قانون اساسی است. از جمله حقوق مسلم و پذیرفته شده
برای مردم در قانون اساسی حق انتخاب شدن و انتخاب کردن است. طبیعی است که

رئیس جمهور بدون مداخله نمی‌تواند ضامن این امر مهم باشد.

۳- انتخابات یک امر کاملاً اجرایی است و از این جهت در حیطه وظایف قوه مجریه
است که بر اساس اصل ۶۰ قانون اساسی اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و
وزراء است و بر اساس اصل ۱۳۴ و ۱۳۷ رئیس جمهور بر کار وزیران، نظارت تمام
داشته و آنها در قبال رئیس جمهور مسئول می‌باشند؛ لذا امر بازرگانی انتخابات مجلس و

کلیه انتخابات‌ها از سوی رئیس جمهور، بازرسی عملکرد شورای نگهبان نیست، هر چند آن نیز می‌تواند باشد، بلکه در مرحله اول، نظارت بر عملکرد مجریان انتخابات است و این نظارت در عرض نظارت استصوابی شورای نگهبان نیست.
با عنایت به موارد فوق، به نظر می‌رسد اصرار شورای محترم نگهبان در این باره، می‌تواند متضمن شائبه سلب اختیارات قانونی از رئیس جمهور باشد؛ لذا مقتضی است رسمآً از این نظریه عدول شود.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهوری اسلامی ایران

* شورای نگهبان نیز در پاسخ به نامه فوق‌الذکر، نامه‌ای به شرح زیر به رئیس جمهور ارسال کرد:

شماره: ۷۵/۲۱/۱۴۵۹

تاریخ: ۱۳۷۵/۱۲/۲

جناب آقای حجت‌الاسلام والملمین آقای هاشمی رفسنجانی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

با سلام

نامه شماره ۱۱۴۲۴۱ مورخ ۱۳۷۵/۱۱/۲۳ در جلسات متعدد شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:
اولاً در مورد تشکیلات بازرسی ریاست جمهوری، نظر جناب‌عالی را به پاسخ شورای نگهبان به نامه ریاست معظم جمهوری وقت به شماره ۴۲۱۴ تاریخ ۱۳۶۰/۱۱/۱ که به پیوست^(۱) ارسال می‌گردد، جلب می‌نماید.

.۱

شماره: ۳/۱۲۸۹

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۰/۱۰

شورای محترم نگهبان قانون اساسی

رئیس جمهور طبق قانون اساسی مکلف به اجرای قانون اساسی و شرع مقدس و ... است. به نظر می‌رسد که انجام این مسئولیت بدون نظارت دقیق بر ارگان‌های اجرایی (اعم از قوه قضائیه و مجریه) امکان‌پذیر نیست. بدین جهت دفتر ریاست جمهوری در صدد است به تشکیل یک واحد بازرسی ویژه اقدام نماید. خواهشمند است نظر آن شورا را در مورد این اقدام از جهت انطباق با قانون اساسی بیان نماید.

سید علی خامنه‌ای

رئیس جمهوری اسلامی ایران

ثانیاً در مورد بازرگانی سازمان بازرگانی کل کشور از انتخابات، نظر شورای نگهبان بدین شرح اعلام می‌گردد:

نظرارت بر کلیه انتخابات همانند بررسی مصوبات مجلس و تطبیق آنها با موادی اسلام و قانون اساسی، و تفسیر قانون اساسی، به نص قانون اساسی به عهده شورای نگهبان است و هیچ‌یک از این وظایف را، حتی پاره‌ای از موارد، نمی‌توان به عهده مقام یا دستگاه دیگری گذاشت؛ چنانکه مسئولیت‌های مقامات و نهادهای دیگر مانند رهبری، ریاست جمهوری، قوه قضائیه، قوه مقننه، دیوان محاسبات، دیوان عدالت اداری و امثال آنها را نیز نمی‌توان از تشکیلات دیگری خواست و گرنه اصل ۵۷، نقض و تداخل قوا صورت خواهد گرفت. به همین دلیل بسیاری از مصوبات مجلس را که در برخی از موارد، رسیدگی به تظلمات و شکایات را به عهده جای دیگری نهاده بود، شورا برخلاف اصل ۱۵۹ قانون اساسی شناخته و رد کرد. اصل ۹۹ و تعدادی از اصول دیگر هم مانند اصل ۱۵۹ است.

سازمان بازرگانی کل کشور طبق اصل ۱۷۴ بر اساس حق نظرارت قوه قضائیه بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در خصوص دستگاه‌های اداری به وجود

شماره: ۴۲۱۴

تاریخ: ۱۳۹۰/۱۱/۱

حضرت حجت‌الاسلام آقای حاج سید علی خامنه‌ای رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران دامت برکاته عطف به نامه شماره ۱۲۸۹/۳/۱۰/۱۳ مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۱۳، موضوع در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و بررسی شد. نظر اکثربت به این شرح اعلام می‌شود:

«آنچه از اصل ۱۱۳ و ۱۲۱ در رابطه با اصول متعدد و مکرر قانون اساسی استفاده می‌شود رئیس جمهور پاسدار مذهب رسمی کشور و نظام جمهوری اسلامی است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه و ریاست قوه مجریه را جز در اموری که مستقیماً به رهبری مربوط می‌شود بر عهده دارد. در رابطه با این وظایف و مسئولیت‌ها می‌تواند از مقامات مستول اجرایی و قضایی و نظامی توضیحات رسمی بخواهد و مقامات مذکور موظفند توضیحات لازم را در اختیار ریاست جمهوری بگذارند. بدیهی است رئیس جمهوری موظف است چنانچه جریانی را مخالف مذهب رسمی کشور و نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی تشخیص داد، اقدامات لازم را معمول دارد. بنابراین تشکیل واحد بازرگانی در ریاست جمهوری با قانون اساسی مغایرت دارد.»

دیرینه نظرات
لطف الله صافی

آمده و مربوط به حوزه کار قوه قضائیه می باشد و به هیچ وجه به امر انتخابات و مسئولیت شورای نگهبان ارتباط ندارد. ضمناً اصل ۱۱۳ نیز مربوط به جایی است که اصلی از اصول قانون اساسی یا به کلی اجراء نشده باشد یا متوقف شده باشد. در اینجا وظیفه ریاست جمهور است که از مقامات مسئول بخواهد آن اصل را اعمال کنند و آن هم به مسائلی از قبیل انتخابات مربوط نمی باشد.

دیر شورای نگهبان

احمد جتی

امام خمینی (ره):

واز شورای محترم نکهبان می خواهیم و توصیه می کنیم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت وطناییت اسلامی و ملی خود
را ایفا و تحقیق قدرتی واقع نشود و از قوانین مخالف با شرعاً مطرب و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیح‌الامار، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۴۵۱ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir

